

Михайло Яковчук – Заслужений учитель України, учитель-методист з німецької мови, науковий співробітник відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: інноваційні технології викладання іноземних мов; інтегроване навчання іноземних мов; розвиток обдарованої особистості; методика викладання іноземних мов.

✉ mjakow978@gmail.com

🆔 <https://orcid.org/0000-0002-2474-6056>

УДК 373.5.016:811.112.2](07)

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-127-136>

СИСТЕМА МОВЛЕННЕВИХ СИТУАЦІЙ ДЛЯ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ 5 КЛАСІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано методичні засади розроблення системи мовленнєвих ситуацій у процесі компетентнісного навчання німецької мови учнів 5 класів. Визначено, що основний зміст навчання німецької мови можна розглядати як дидактично доцільно дібрану й особливим способом організовану структуру навчальних дій учнів, спрямовану на оволодіння спілкуванням в усній та письмовій формах відповідно до комунікативних намірів, які узгоджуються зі змістом навчальної програми. Схарактеризовано підходи, що визначають теоретичні засади розроблення системи вправ і завдань для організації ситуаційного спілкування учнів 5 класів, формуючи в них відповідні ключові компетентності. Визначено й охарактеризовано методи формування та розвитку мовленнєвої компетентності учнів 5 класів гімназій на уроках німецької мови. У статті запропоновано принципи добору та окреслено функції мовленнєвих ситуацій для реалізації компетентнісно орієнтованого навчання. Основні концепти проведеного дослідження були апробовані автором у власній педагогічній діяльності.

Ключові слова: мовленнєва ситуація; система мовленнєвих ситуацій; компетентнісно орієнтоване навчання німецької мови.

Постановка проблеми. Компетентнісне навчання іноземної мови у ЗЗСО відбувається через застосування комунікативно – діяльнісного підходу під час роботи на уроці. Щоб досягти максимального результату, вчитель повинен уміти доцільно дібрати форми та методи навчальної діяльності, створити цікаву атмосферу, де б учні хотіли й не боялися спілкуватися. Найбільш повною мірою виконання комунікативних завдань проявляється у процесі використання мовленнєвих ситуацій, що моделюють різноманітні життєві обставини й передбачають залучення учнів до різних видів мовленнєвої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання мовленнєвих ситуацій на уроках іноземних мов стало предметом досліджень багатьох науковців. В. Г. Редько вважає, що навчально-

мовленнєві ситуації дають змогу моделювати акти спілкування під час формування іншомовних навичок і вмінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності. Вони сприяють усвідомленому формуванню мотивів мовленнєвої взаємодії, допомагають урахувувати особливості партнера/партнерів у спілкуванні, враховують умови, в яких здійснюється мовленнєва взаємодія, тощо (Редько, 2021). Відомо, що будь-яке висловлення, продукowane в результаті діяльності, завжди зумовлене деякими обставинами, що впливають на його зміст. Саме сукупність цих чинників, на думку автора, можна розглядати як умови, що породжують мовленнєву ситуацію. Т. К. Полонська зазначає, що систематичне застосування мовленнєвих ситуацій сприяє збагаченню словникового запасу здобувачів освіти, сприяє розвитку їхніх комунікативних умінь (Полонська, 2017).

Проаналізувавши зміст чинних підручників іноземних мов для учнів 5 класів щодо використання мовленнєвих ситуацій як засобів навчання іншомовної комунікації, можна зазначити наявність у них деяких ситуаційних завдань, спрямованих на розвиток мовленнєвих умінь у процесі компетентісно орієнтованого навчання. Проте у шкільній практиці бракує достатньої кількості та чіткої класифікації ситуаційних завдань, а у підручниках відсутня їх система для компетентісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування. Для успішного досягнення мети важливо враховувати тематику спілкування, визначену чинною навчальною програмою для кожного класу, оскільки формування ключових компетентностей учнів засобами іноземної мови є тривалим процесом, що не обмежується опануванням певної теми. У цьому контексті особливої актуальності набуває розроблення й використання системи мовленнєвих ситуацій з урахуванням вікових особливостей здобувачів освіти, вимог Державного стандарту базової загальної середньої освіти, Рекомендацій Європейського Парламенту та Європейської Ради.

Мета статті: створити та обґрунтувати систему мовленнєвих ситуацій для навчання німецькомовного спілкування учнів 5 класів гімназій, розкрити й інтерпретувати їхні функції у процесі компетентісно орієнтованого навчання німецької мови.

Відповідно до зазначеної мети в статті ставляться такі завдання: проаналізувати чинну навчальну програму з іноземних мов під кутом зору формування ключових компетентностей учнів 5 класів; здійснити аналіз чинних підручників німецької мови для 5 класу з погляду застосування в змісті мовленнєвих ситуацій; створити систему мовленнєвих ситуацій та розробити вправи і завдання, орієнтовані на розвиток ключових компетентностей учнів.

Результати дослідження. Аналіз змісту чинної навчальної програми з іноземних мов (Редько та інші, 2021) та узагальнення його результатів дають змогу проілюструвати послідовність і наступність формування ключових компетентностей учнів 5 класів. Це дало нам змогу узагальнити результати аналізу і представити їх у таблиці № 1. У таблиці ми подаємо результати формування в учнів 5 класу ключових компетентностей відповідно до тематики ситуативного спілкування.

Як проілюстровано в таблиці, такі компетентності, як спілкування державною (рідною) мовою, спілкування іноземною мовою, вміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності формуються постійно в процесі навчання іноземної мови, незалежно від теми чи змісту завдань, інші, як, наприклад, математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя формуються винятково в межах певних тем. У зв'язку з цим визначальною характеристикою компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів 5 класів є дидактично доцільний добір і раціональна методична організація навчальних матеріалів, які використовуються для формування іншомовної комунікативної компетентності та сприяють створенню умов для розкриття й розвитку індивідуальних потенційних можливостей школярів. Найбільш повно виконання комунікативних завдань проявляється у процесі використання мовленнєвих ситуацій, змістом яких передбачається монологічне та діалогічне спілкування учасників навчального процесу у межах програмової тематики.

У методичній літературі під мовленнєвою ситуацією розуміється, сукупність обставин, у яких реалізується спілкування та система мовленнєвих і немовленнєвих умов, необхідних

і достатніх для здійснення мовленнєвої дії (Ніколаєва, 2002). За визначенням В.Л. Скалкина, мовленнєва або комунікативна ситуація являє собою динамічну, обмежену рамками акту спілкування систему взаємодіючих конкретних факторів об'єктного і суб'єктного плану, включаючи саму промову, які залучають людину в мовну комунікацію і визначають його мовну поведінку як в ролі мовця, так і в ролі слухача (Скалкин, 1989).

Таблиця 1

Формування ключових компетентностей на уроках іноземної мови в учнів 5 класу

Ключові компетентності	Тематика ситуативного спілкування								
	Я, моя родина, мої друзі	Одяг	Харчування	Відпочинок і дозвілля	Природа	Подорож	Рідне місто/село	Свята і традиції	Шкільне життя
Спілкування державною (рідною) мовою	Формується частково								
Спілкування іноземними мовами	Формується								
Математична компетентність	Формується			Формується ситуативно					
Основні компетентності в природничих науках і технологіях	Не формується			Формується	Формується частково	Не формується			
Інформаційно-цифрова компетентність	Формується								
Уміння вчитися упродовж життя	Формується								
Ініціативність і підприємливість	Формується								
Соціальна та громадянська компетентності	Формується								
Обізнаність та самовираження у сфері культури	Формується ситуативно	Формується	Формується	Формується ситуативно	Формується	Формується ситуативно			
Екологічна грамотність і здорове життя	Формується ситуативно	Формується				Формується ситуативно	Не формується		

Питання використання навчально-мовленнєвих ситуацій для активізації мовленнєвої діяльності часто обговорюється в методичній літературі. У публікаціях частіше розглядаються теоретичні питання, а добору і створенню ситуацій приділяється мало уваги. Враховуючи те, що не кожен учитель уповні володіє цими педагогічними технологіями та адекватно розуміє особливості компетентнісно орієнтованого навчання іноземної мови, цю прогалину має заповнити підручник, якщо його зміст відповідає концепції, експериментально перевіреній у шкільній практиці, та за результатами апробації скоригований і адаптований до умов навчання у ЗЗСО.

Проаналізувавши зміст чинних шкільних підручників іноземних мов для навчання німецької мови учнів 5 класів, можна зробити висновок, що в їх змісті представлені всі сфери і тематика спілкування, мовний і мовленнєвий матеріал, окреслені змістом навчальних програм відповідно до компетентнісного підходу. Методи, форми і способи діяльності, пропонувані змістом підручників для пред'явлення, активізації та контролю рівня засвоєння навчального матеріалу, спрямовані на оволодіння учнями іншомовним спілкуванням в усній та письмовій формах, узгоджуються з основними положеннями компетентнісно орієнтованого навчання і сприяють формуванню мовленнєвих умінь і навичок учнів 5 класів. Часто у змісті підручників пропонуються завдання, що стимулюють учнів здійснювати діалогічне спілкування, використовуються діалоги/полілоги для виконання різноманітних дидактичних завдань. Найтипівіші з них спрямовані на формування в учнів таких умінь:

- розпочинати, підтримувати й завершувати діалог відповідно до етичних норм, прийнятих у країні, мова якої вивчається;
- логічно вибудовувати діалог;
- активізувати у спілкуванні нові мовні (фонетичні, лексичні та граматичні) одиниці;
- підтримувати діалог/полілог відповідно до запропонованої теми/ситуації;
- запитувати необхідну інформацію.

Наведемо приклади творчих завдань зі змісту деяких чинних підручників німецької мови для 5 класу:

Розіграйте діалог за однією із поданих ситуацій:

- *чим ви любите займатися у вільний час;*
- *відпочинок у вихідні дні;*
- *чим ви займалися на канікулах;*
- *плани на канікули.*

Працюйте в парах! Обговоріть, хто ваші рідні за професією і чим вони займаються.

Широко у змісті підручників представлені вправи та завдання на розвиток монологічного мовлення, де очікувані висловлювання представлені переважно в монологіях-описах та монологіях-розповідях.

Наведемо приклади творчих монологічно спрямованих завдань, які певною мірою сприяють розвитку умінь спілкування:

Опиши професії твоїх батьків.

Розкажи, що ти робиш у вільний час.

Розкажіть, як святкують новорічне свято в Україні.

Проте, на наш погляд, у змісті більшості підручників ще достатньо рідко застосовуються ситуаційні форми роботи, бракує достатньої кількості і чіткої класифікації ситуаційних завдань та відсутня система вправ і завдань, спроектована на формування предметної й ключових компетентностей здобувачів освіти. З огляду на це нами була створена та науково обґрунтована система мовленнєвих ситуацій для компетентнісно орієнтованого навчання німецькомовного спілкування учнів 5 класів гімназій, яка була успішно апробована у шкільній практиці.

Зміст мовленнєвої ситуації формується у завданні, де зазвичай вказуються а) мета діяльності; б) обставини, в яких вона виконується; в) об'єкт, який підлягає обговорюванню; г) суб'єкт, який бере участь в обговорюванні. Якщо метою ситуації передбачається спілкування в межах

кількох тем або ж завдання сформульовано дещо узагальнено, то доцільно його конкретизувати мовленнєвими опорами у вигляді плану, запитань тощо.

Мовленнєві ситуації, в яких учні опиняються, спонукають їх до висловлення, викликають потребу в спілкуванні. Виконуючи ситуаційні завдання, аналізуючи мовну ситуацію, учні можуть самостійно оволодівати новими знаннями та навичками з культури спілкування й набувати комунікативних умінь. Мовленнєві ситуації дають змогу наблизити навчання до природних умов спілкування в конкретних життєвих ситуаціях, формують уміння орієнтуватися в них, добирати мовні засоби, що відповідають особливостям мовної ситуації (навіщо, кому, в яких умовах і що має бути сказано). Тому, особливу увагу учнів слід спрямовувати на дотримання всіх компонентів мовленнєвої ситуації, які визначають стиль, тип і жанр мовлення: обсяг, тема і основна думка висловлювання, мета і місце спілкування, адресат мовлення тощо. А для наближення до життя навчальних дій, що виконують учні, варто добирати такі ситуації, які трапляються в повсякденному житті, є зрозумілими і не вимагають додаткових пояснень, а також частіше і доцільніше пропонувати у змісті підручників методи, форми і види роботи, притаманні комунікативній діяльності, цілеспрямовано готувати учнів до їх виконання; дидактично доцільно уніфікувати в кожному тематичному розділі підручників кількісний і якісний склад вправ і завдань для оволодіння змістом навчання іншомовної комунікації у процесі компетентнісно орієнтованого навчання та здійснювати дидактично доцільний добір ситуаційних завдань, які використовуються для формування іншомовної комунікативної компетентності учнів 5 класів (Редько, 2021).

Враховуючи презентовані вище концепти, нами розроблені мовленнєві ситуації, орієнтовані на розвиток десяти ключових компетентностей учнів у чинній модельній навчальній програмі (Редько та інші, 2021). Вони не тільки сприяють розвитку спілкування у межах певних компетентностей, але й дають змогу проаналізувати рівень володіння учнями відповідними мовленнєвими уміньми і навичками. Продемонструємо їх на основі тематики ситуаційного спілкування, що представлена в навчальній програмі.

Тема	Підтема	Мовленнєва ситуація
Ich, meine Familie und meine Freunde	Das ist mein Freund	<i>Stell dir vor, du hast deutsche Altersgenossen in den Sprachferien kennengelernt und möchtest über ihre Freunde erfahren und über deine Freunde erzählen. Sprecht zu zweit über eure Freunde nach dem Schema: Name – Alter – Wohnort – Äußeres – Charakter – Hobby</i>
	Welche Interessen hast du?	<i>Deine MitschülerInnen interessieren sich für deine Hobbys. Erzähle ihnen über deine Hobbys und Interessen:</i> • hast du viele Hobbys; • was sind deine Hobbys und Interessen; • was machst du gern in deiner Freizeit; • liest du gern; • seit wann spielst du Fußball; • wie oft gehst du schwimmen.
Kleidung	Kleidung kaufen	<i>Du bist im Kaufhaus und möchtest ein T-Shirt kaufen. Sprich mit einem Verkaufsberater. Erfahr:</i> • ob es ein passendes T-Shirt im Kaufhaus gibt; • wo kann man es anprobieren; • wie viel kostet es; • wo kann man bezahlen.
	Kleidung und Mode	<i>Führt zu zweit eine Umfrage zum Thema „Kleidung und Mode“ durch. Sprecht über eure Vorlieben für Kleidung und klärt, welche Kleidung gerade in Mode ist.</i>

Тема	Підтема	Мовленнєва ситуація
Essen	Ich koche gern	<i>Du hast deine Gäste heute zum Abendessen eingeladen und möchtest ihnen dein Lieblingsgericht zubereiten. Was ist dein Lieblingsgericht und welche Zutaten brauchst du, um es zu kochen? Beschreib deine Handlungen.</i>
	Essen. Lebensmittel	<i>Stell dir vor, du bist ein Kunde und befindest dich in einem Geschäft, in dem du die bestellten Lebensmittel bezahlen muss. Spielt diese Situation.</i>
Erholung und Freizeit	Ich bin heute frei	<i>Du möchtest deinen Mitschüler / deine Mitschülerin am Wochenende ins Kino einladen. Sprecht zu zweit und geht dabei auf die folgenden Punkte ein:</i> • habt ihr am Wochenende frei; • wann fängt der Film an; • wie lange dauert er.
	Meine Pläne für die Ferien	<i>Das Schuljahr geht zu Ende. Bald kommen Sommerferien. Deine Mitschülerin/Dein Mitschüler möchte wissen, welche Pläne du für diese Sommerferien hast, was du in deinen Sommerferien gewöhnlich machst. Sprich mit ihr/ihm darüber. Geht dabei auf die folgenden Punkte ein:</i> • wo verbringst du deine Ferien am liebsten; • mit wem verbringst du deine Ferien am liebsten; • wie verbringst du deine Ferien am liebsten; • wie möchtest du dieses Jahr deine Ferien verbringen; • wie findest du Sprachferien? Warum?
Natur	Welche Jahreszeit magst du?	<i>Stell dir vor, du bist Reporter(in) für eine Schülerzeitung und interviewst deinen Mitschüler / deine Mitschülerin. Frag ihn/sie nach seiner/ihrer Lieblingsjahreszeit:</i> • welche Jahreszeit mag er/sie; • wie ist das Wetter zu dieser Jahreszeit; • was macht er/sie gerne zu dieser Jahreszeit?
	Natur um uns herum	<i>Viele Jugendliche in Deutschland verbringen ihre Freizeit im Freien gern. Stell dir vor, deine deutsche Freundin/dein deutscher Freund kommt zu dir zu Besuch. Sie/er interessiert sich für Ökotourismus in deiner Gegend. Erzähle ihr (ihm):</i> • liebst du die Natur; • was ist die Natur für dich; • welche Tiere leben in deiner Gegend; • beschreibe die Landschaften in deinem Gebiet.
Reisen	Wie kann man reisen?	<i>Stell dir vor, du triffst mit deinen Mitschülern Reisevorbereitungen. Sprich mit ihnen darüber. Geht dabei auf die folgenden Punkte ein:</i> • Reiseroute; • Verkehrsmittel; • Kleidung; • Gepäck.
	Berlin – die Hauptstadt Deutschlands	<i>Gruppengespräch: Während der Sommerferien hast du Berlin besucht. Beim Treffen mit deinen Freunden erzählst du über deine Reise und antwortest auf ihre Fragen.</i>

Тема	Підтема	Мовленнєва ситуація
Heimatstadt / Heimatdorf	Meine Heimatstadt	<i>Beim Spaziergang kommt ein ausländischer Tourist / eine ausländische Touristin zu dir. Er / sie orientiert sich in der Stadt schlecht und bittet dich um Hilfe. Erklär ihm / ihr:</i> • wie er zu ... kommt; • wo befindet sich. ...; • was Sehenswertes gibt es in deiner Stadt; • wo kann er / sie Souvenirs kaufen.
	Im Dorf	<i>Deine Oma / dein Opa kommt zu dir zu Besuch. Sie / er lebt im Dorf. Du hast sie / ihn seit langer Zeit nicht gesehen. Frag ihr / ihm über das Leben im Dorf.</i>
	Großstädte der Ukraine	<i>Projektarbeit: Bildet Gruppen. Stellt euch vor, ihr seid Reisebüroagenten. Gestaltet einen Werbeprospekt für ausländische Touristen, nennt ukrainische Städte und beschreibt kurz ihre Sehenswürdigkeiten.</i>
Feste und Bräuche	Weihnachten und Adventszeit	<i>Erzähl deinem deutschen Freund / deiner deutschen Freundin, wie man Weihnachten in der Ukraine feiert.</i>
	Fasching	<i>Deine Klasse möchte eine große Faschingsparty in der Schule organisieren. Du nimmst an der Besprechung teil. Sprich mit deinen Mitschülern darüber. Geht dabei auf die folgenden Punkte ein:</i> • Wann? (Tag, Uhrzeit); • Kostüme; • Kulturprogramm; • Eintritt und Einladungen.
Schulleben	Im Deutschunterricht	<i>Stell dir vor, dein Klassenkamerad / deine Klassenkameradin hat eine Stunde verpasst und du musst ihm (ihr) eine grammatische Regel (z.B.: Verwendung des Imperativs) erklären. Erzähl ihm / ihr anhand der Beispiele von dieser Regel.</i>
	«Шкільне життя. Школа моєї мрії».	<i>Projektarbeit: Arbeitet in Gruppen. Beschreibt, wie eure Traumschule aussehen soll. Vergleicht eure Gedanken.</i>

Для розуміння зазначеного вище наведемо приклади мовленнєвих ситуацій та особливості їх використання. Інтерпретуємо роботу з ними.

У формулюванні ситуацій в 5-х класах дається загальний зміст висловлювання (про що говорити/писати). Учні повинні конкретизувати зміст висловлювання та оформити його у мовному аспекті відповідно до змісту ситуації. Наприклад:

Stell dir vor, dein ausländischer Freund / deine ausländische Freundin bittet dich, ihm / ihr einen Brief zu schreiben und ihm/ihr von der Stadt / dem Dorf zu erzählen, in der / dem du wohnst.

Наступна мовленнєва ситуація, яку пропонує вчитель під час вивчення теми «**Natur um uns herum**», спрямована на формування та розвиток в учнів культури екологічного мислення.

Viele Jugendliche verbringen im Freien ihre Freizeit gern. Stell dir vor, deine deutsche Freundin / dein deutscher Freund kommt zu dir zu Besuch. Sie / er interessiert sich für Ökotourismus in deiner Gegend. Erzähle ihr (ihm):

- *liebst du die Natur;*
- *was ist die Natur für dich;*
- *welche Tiere leben in deiner Gegend;*
- *beschreibe die Landschaften in deinem Gebiet.*

Наступне ситуаційне завдання «**Reisen**» передбачає навчити учнів мовленнєвих формул, які використовуються у процесі соціальної взаємодії, і формує у них соціальну та громадянську компетентності:

Stell dir vor, Sie bereitest dich mit deinen Klassenkameraden auf eine Reise vor. Sprecht davon und geht dabei auf die folgenden Punkte ein:

- welche Reiseroute wählt ihr;
- welche Fahrzeuge benutzt ihr beim Reisen;
- welche Kleidung sollt ihr auf die Reise mitnehmen.

Для навчання ситуаційного мовлення учнів 5 класів варто використовувати умовно мовленнєві вправи, в яких передбачаються мовленнєві дії учнів у наявних ситуативних умовах. Визначальні характеристики цього типу вправ – наявність мовленнєвого завдання (з'ясувати щось, дати комусь пораду, висловити захоплення тощо) і ситуативності.

Наведемо приклади:

Du möchtest deinen Mitschüler / deine Mitschülerin am Wochenende ins Kino einladen. Sprecht zu zweit und geht dabei auf die folgenden Punkte ein:

- habt ihr am Wochenende frei;
- wann fängt der Film an;
- wie lange dauert er.

До змісту ситуацій, модельованих на уроках, доцільно долучати мовленнєві зразки (фрази, слова, розмовні вирази, ідіоми, фразеологізми, вигуки), типові для німецькомовного населення. Учні повинні уміти ставити різні види питань. Учням необхідно засвоїти мовний матеріал, який знадобиться їм для висловлення своєї думки. Серед них мовленнєві зразки, за допомогою яких можна висловити прохання, твердження, згоду, незгоду, висловити свою думку, дати пораду, щось запропонувати. Наприклад, під час вивчення тем «**Ich, meine Familie und meine Freunde**», «**Freizeit und Erholung**», «**Kleidung**», «**Reisen**» учні можуть долучитися до розмови, використовуючи такі фрази:

- *Es freut mich, dich kennenzulernen! Ich möchte mich kurz vorstellen!*
- *Na sicher! Verstanden!*
- *Ganz umgekehrt! Aber du irrst dich!*
- *Schwer zu sagen. Vielleicht.*
- *Entschuldigung, was? Können Sie das bitte wiederholen?*

Проектна робота як одна з педагогічних технологій сприяє розвитку активного самостійного мислення школярів і орієнтує їх на спільну дослідницьку роботу. У навчанні іноземних мов її доцільно розглядати як моделювання соціальної та комунікативної взаємодії учнів у малих групах.

Тема «**Schulleben. Meine Traumschule**».

Projektarbeit: Arbeitet in Gruppen. Beschreibt, wie eure Traumschule aussehen soll. Vergleicht eure Gedanken.

Отже, для створення мовленнєвих ситуацій можна виділити такі етапи:

1. Визначити мету мовленнєвої ситуації.
2. Врахувати інтереси і бажання учнів (можливе проведення анкетування або опитування учнів).
3. Визначити тему (підтему) ситуаційного завдання (можна разом з учнями).
4. Дібрати необхідний мовний матеріал для учнів у межах теми (підтеми) спілкування.
5. Дібрати наочні засоби для створення ситуації спілкування (малюнки, тексти, аудіозаписи, відеозаписи, інтернет-ресурси тощо).
6. Поставити перед учнями комунікативне завдання (пояснити, що від них вимагається і до якого результату їм необхідно прийти).
7. Передбачити зміст мовленнєвої ситуації.
8. Рефлексія (обговорення, осмислення результатів роботи: чи вдалося учням разом з учителем досягти поставленого комунікативного завдання і чи допомогли їм при цьому створені умови та наявні необхідні засоби).

Представлена технологія ситуаційного навчання була апробована в ЗЗСО м. Луцьк і дала позитивні результати.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати проведеного дослідження дають підставу для висновку, що в сучасних соціокультурних умовах особливої актуальності набуває розроблення й використання системи мовленнєвих ситуацій для реалізації компетентнісного навчання іноземних мов.

Запропоновані вправи та завдання орієнтовані на формування десяти ключових компетентностей учнів та спрямовані на розвиток у них здатності здійснювати спілкування в монологічній та діалогічній формах у різних життєвих ситуаціях у межах тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою, а також дають можливість проаналізувати володіння мовленнєвими вміннями і навичками учнів.

Тематика мовленнєвих ситуацій зумовлена вимогами навчальної програми для 5 класів (німецька мова), віковими особливостями здобувачів освіти й спрямована на формування ключових компетентностей.

Подальші дослідження вбачаємо в необхідності експериментального дослідження ефективності використання мовленнєвих ситуацій в навчальному процесі.

Використані джерела

- Ніколаєва, С. Ю. (2002). *Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах*. Ленвіт.
- Полонська, Т. К. (2017). Сутність компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту педагогіки НАПН України*, (22), Ч. 2., 294–300.
- Редько, В. Г. та інші. (2021). *Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти*. Міністерство освіти і науки України. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl/Inoz.mov.5-9-kl.Zymomrya.ta.in.14.07.pdf>
- Редько, В. Г. (2021). Дидактичне моделювання мовленнєвих ситуацій як засобів компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти. *Український педагогічний журнал*, (1), 30–42.
- Скалкин, В. Л. (1989). *Обучение диалогической речи: пособие для учителей*. Київ.

References

- Nikolaieva, S. Yu. (2002). *Metodyka vykladannia inozemnykh mov u serednykh navchalnykh zakladakh*. Lenvit.
- Polonska, T. K. (2017). Sutnist kompetentnisno orientovanoho navchannia inozemnykh mov u pochatkovii shkoli. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka: zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka, Instytutu pedahohiky NAPN Ukrainy*, (22), Ch. 2., 294–300.
- Redko, V. H. et al. (2021). *Modelna navchalna prohrama «Inozemna mova. 5–9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity*. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl/Inoz.mov.5-9-kl.Zymomrya.ta.in.14.07.pdf>
- Redko, V. H. (2021). Dydaktychne modeliuвання movlenniemykh sytuatsii yak zasobiv kompetentnisno orientovanoho navchannia inozemnykh mov u zakladakh zahalnoi serednoi osvity. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, (1), 30–42.
- Skalky`n, V. L. (1989). *Obuchenye`e dy`alogy`cheskoj rechy` : posibny`k dlya vchy`teliv*. Ky`yiv. (in Russian).

Mykhailo Yakovchuk, Honored Teacher of Ukraine, Teacher-Methodologist in German, Research Fellow of the Department of Foreign Language Teaching, Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Research interests: innovative technologies of teaching foreign languages; integrated teaching of foreign languages; development of individual giftedness; method of teaching foreign languages, etc.

SYSTEM OF SPEECH SITUATIONS FOR COMPETENCE-ORIENTED LEARNING OF FOREIGN LANGUAGES COMMUNICATION FOR STUDENTS OF THE 5TH CLASS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

The article characterizes the methodological principles of developing a system of speech situations in the process of competency-based learning of foreign languages for 5th grade students. It was determined that the main content of foreign language learning can be considered as a didactically expediently selected and specially organized structure of students' educational actions aimed at mastering communication in oral and written forms in accordance with communicative intentions that are consistent with the content of the curriculum. The approaches that determine the theoretical foundations of the development of a system of exercises and tasks for the organization of situational communication of 5th graders, forming the relevant key competencies in them, are characterized. Effective methods of formation and development of speaking competence of 5th grade high school students in foreign language lessons have been identified and characterized. The article proposes the principles of selection and functions of speech situations for the implementation of competence-oriented learning, conceptual approaches to the construction of a system of exercises and tasks aimed at the formation of key competences, the topic of speech situations for students of 5th grade, which are expedient to use in foreign language lessons for the formation of key competences.

Keywords: speech situation; system of speech situations; competence-oriented teaching of foreign languages.